

Portret ojca w dziełach literackich i sztuce

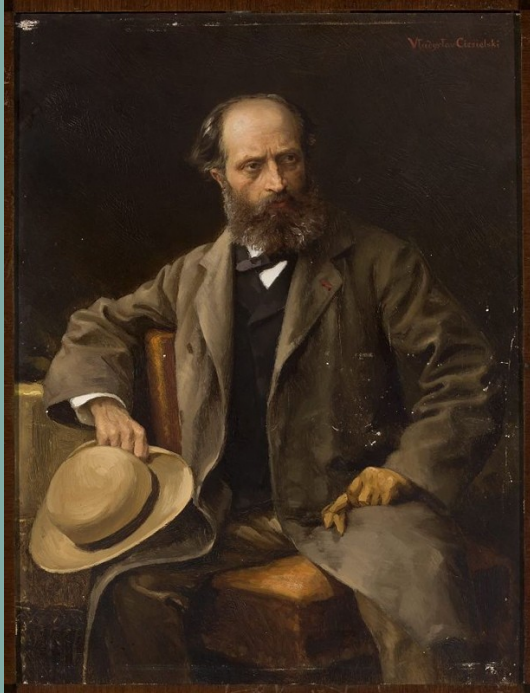
„Przez urodzenie ojciec nie daje jeszcze synowi życia – daje tylko obietnicę życia, wychowanie poczyna je, a dziedzictwo dopiero zapewnia i uzupełnia”.

Stefan Żeromski

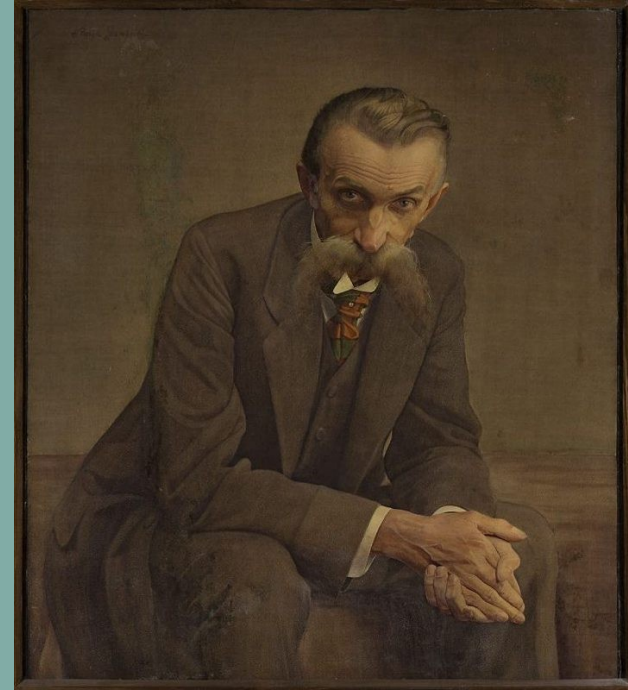
Ojciec:

- mężczyzna, który posiada własne dzieci;
- w języku staropolskim słowo *ojciec* oznaczało rodzica, tego, który troszczy się o dziecko;
- przodek, założyciel;
- Bóg jako ojciec wszystkich ludzi

Portrety ojców

Władysław Ciesielski *Portret ojca artysty*

Henryk Grombecki *Portret ojca artysty*, 1913

Stanisław Wyspiański *Portret Franciszka Wyspiańskiego, ojca artysty, 1894-1895*

ojciec

do końca XVI wieku: *ociiec, oćca, oćcu*

ociiec, ojca, ojcu

ojciec

Ojciec w literaturze

Pisarze często w swoich dziełach poruszali tematykę ojcostwa. Problematyka ta była przedstawiana przez twórców z wielu perspektyw. Postać ojca możemy odnaleźć zarówno w utworach prozatorskich, jak i wierszach. Artyści ukazywali w nich różne portrety ojców, m.in. jako tych wymagających, miłosiernych, cierpiących czy kochających.

„Osiemdziesięcioletnie nogi
niosą go co dzień na Wawel.
Musi co dzień sprawdzić,
czy Wawel nie zniknął w nocy.

Przeżył przecież taką noc,
kiedy zniknął dom.
w którym były wszystkie jego obrazy.
Malowane o głodzie i chłodzie
przez czterdzieści lat”.

Anna Świrszczyńska Ojciec w Krakowie

„Wysokie czoło, a nad nim zwichrzone
Włosy, na które słońce z okna pada.
I ojciec jasną ma z puchu koronę,
Gdy wielką księgę przed sobą rozkłada.

Szata wzorzysta jak na czarodzieju,
Zaklęcia głosem przyciszonym mruczy.
Jakie są dziwy, co w księdze się dzieją,
Dowie się, kogo Bóg czarów nauczy”.

Czesław Miłosz Ojciec w bibliotece

„Nieżywe, smutne słowa: „Mały Jaś”

Mów do mnie znów jak dawniej. Światło zgaś,

Chcę z tobą być jak dawniej sam na sam,

Bu dobrze, tak jak dawniej, było nam.

Przy tobie, tak jak dawniej, siądę tuż,

I będę aż do świtu milczał już;

I tylko będę słuchał twoich słów,

A ty znów, tak jak dawniej, do mnie mów,

Ja wiem, jak ci jest trudno przemóc grób,

Lecz zrób to, jeśli możesz, dla mnie zrób...

Tu nic się nie zmieniło, tylko – czas...

Przyjdź do mnie nie na długo, chociaż raz,

I powiedz, tak jak dawniej: „Mały Jaś”,

Obejmij, tak jak dawniej, lampę zgaś,

Do siebie na kolana znów mnie weź,

I siwe moje włosy dłonią pieść”.

Jan Brzechwa *Ojciec*

Mój ojciec bardzo lubił France'a
i palił Przedni Macedoński
w niebieskich chmurach aromatu
smakował uśmiech w wargach wąskich
i wtedy w tych odległych czasach
gdy pochylony siedział z książką
mówiłem: ojciec jest Sindbadem
i jest mu z nami czasem gorzko

przeto odjeżdżał Na dywanie
na czterech wiatrach Po atlasach
biegliśmy za nim zatroskani
a on się gubił W końcu wracał
zdejmował zapach kładł pantofle

znów chrobot kluczy po kieszeniach
i dni jak krople ciężkie krople
i czas przemija lecz nie zmienia

na święta raz firanki zdjęto
przez szybę wyszedł i nie wrócił
nie wiem czy oczy przymknął z żalu
czy głowy ku nam nie odwrócił
raz w zagranicznych ilustracjach
widziałem jego fotografię
gubernatorem jest na wyspie
gdzie palmy są i liberalizm

Zbigniew Herbert *Mój ojciec*

Ojciec w mitologii

```
graph TD; A[Ojciec w mitologii] --> B[Kronos – bezwzględny ojciec, pożerał swoje dzieci tuż po urodzeniu, gdyż obawiał się, że pozbawią go władzy]; A --> C[Zeus – posiadał wiele dzieci - nie tylko z żoną Herą]; A --> D[Dedal – był ojcem Ikara, oboje chcieli opuścić Kretę. Ikar nie posłuchał rad roztropnego ojca, zbyt mocno zbliżył się do słońca, воск na jego skrzydłach roztopił się, przez swoje nieposłuszeństwo spadł do wody]; A --> E[Tantal – ojciec okrutny, podczas uczyty obraził bogów podając im pieczeń ze swojego syna];
```

Kronos – bezwzględny ojciec, pożerał swoje dzieci tuż po urodzeniu, gdyż obawiał się, że pozbawią go władzy

Zeus – posiadał wiele dzieci
- nie tylko z żoną Herą

Dedal – był ojcem Ikara, oboje chcieli opuścić Kretę. Ikar nie posłuchał rad roztropnego ojca, zbyt mocno zbliżył się do słońca, воск na jego skrzydłach roztopił się, przez swoje nieposłuszeństwo spadł do wody

Tantal – ojciec okrutny, podczas uczyty obraził bogów podając im pieczeń ze swojego syna

W *Biblii* Bóg jest nazwany ojcem wszystkich ludzi. Możemy w niej odnaleźć m.in. Boga Ojca miłosiernego, który przebacza synowi popełnione błędy. Zobaczymy również Boga Ojca doświadczającego, wystawiającego człowieka na próbę (*Księga Hioba*) oraz Boga Ojca wymagającego, kiedy żąda od Abrahama złożenia ofiary ze swojego jedyne syna.

Michał Anioł fragment fresków z Kaplicy Sykstyńskiej, 1508-1512

Wizerunek ojca

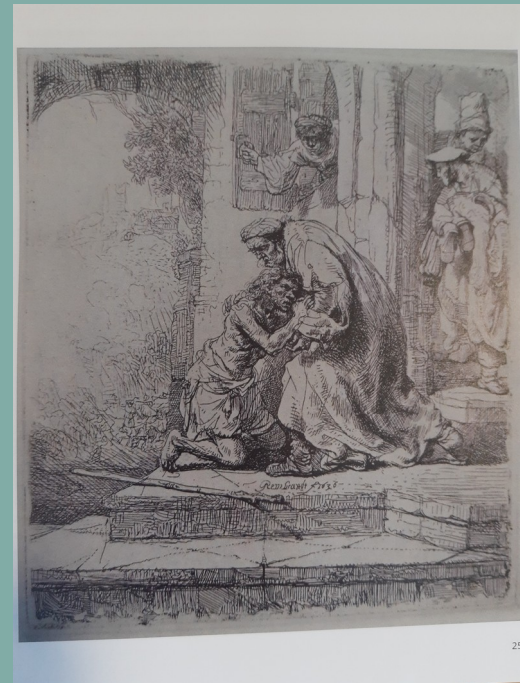
- ojciec surowy – jako przykład może posłużyć postać Macieja Boryny z *Chłopów* Władysława Stanisława Reymonta. Nie lubił on sprzeciwu, wymagał od innych poszanowania, był apodyktyczny. Wszystkie sprawy dziejące się w domu, musiały mieć jego zgodę. Między Boryną a jego synem dochodzi do konfliktów,
- ojciec kochający – odnajdziemy go w dziele Honoriusza Balzaka. Tytułowy ojciec Goriot miał dwie córki, chciał, aby żyły w dostatku. Był skłonny dla nich do wielu wyrzeczeń. Zaślepiiony miłością do swych dzieci nie widział jak wykorzystywały jego dobroć. Ojciec był dla nich ważny dopóki posiadał pieniądze. Bohater umarł opuszczony, w skrajnej nędzy,

- ojciec dobry – taki wizerunek ojca pojawia się w *Przedwiośniu* Stefana Żeromskiego. Seweryn Baryka jako dobry ojciec, który pielęgnuje wartości patriotyczne i przekazuje je synowi,
- ojciec cierpiący – Jan Kochanowski w *Trenach* przedstawia ojca cierpiącego po stracie dziecka. Widzimy dramat ojca, ból, rozpacz po śmierci ukochanej córki,
- ojciec rozrzutny – przykład takiego ojca odnajdziemy w *Granicy* Zofii Nałkowskiej, Walerian Ziembiewicz nie potrafił umiejętnie gospodarować majątkiem oraz pogodzić się z jego utratą. W życiu były ważne dla niego polowania.

Ojcostwo w sztuce

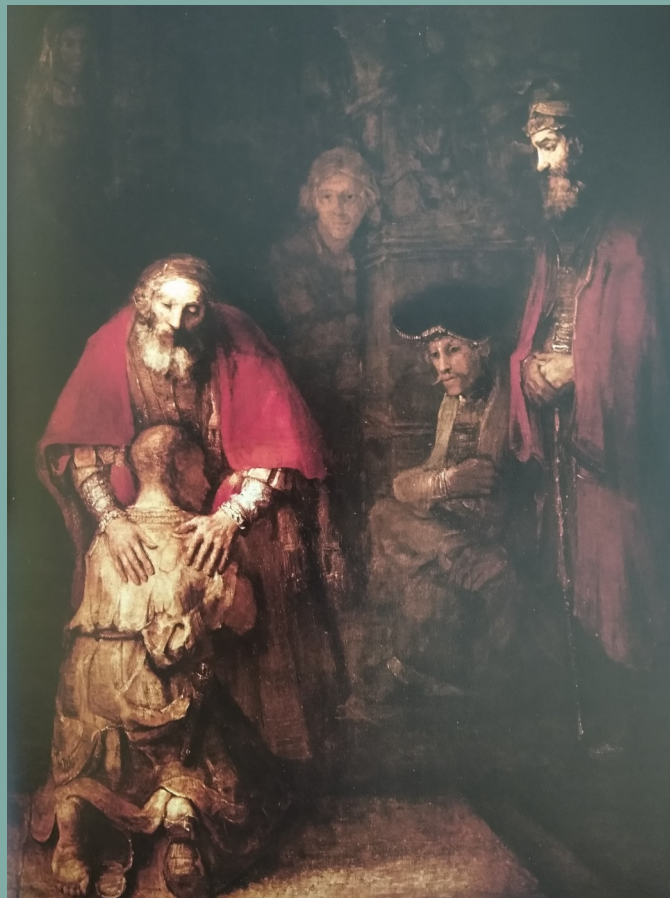
Józef Chełmoński *Bociany*, 1900

Rembrandt Harmensz van Rijn *Powrót syna marnotrawnego*, 1636

Irena Molin-Sowa *Ojciec i syn*, 1969

Rembrandt Harmensz van Rijn *Powrót syna marnotrawnego*, ok. 1669

Ojciec w przysłowia

„Jaki ojciec, taki syn”,

„Ojciec bez dzieci, ziemianin bez kmieci”,

„Ojcowska łagodność syna psuje”

„Źle tam, gdzie pan ojciec za piecem, a pan syn za stołem”,

„Kto ojca i matki nie słu

Dziękuję za uwagę

Barbara Cherbetko

Materiały wykorzystane w prezentacji pochodzą:

- ze zbiorów Książnicy Kopernikańskiej,

- z książek:

Kiecol D., *Rembrandt Harmensz van Rijn*, Könemann 2016.

- ze stron internetowych:

<http://cyfrowe.mnw.art.pl/dmuseion/docmetadata?id=13673> (dostęp: 13.06.2020 r.)

<http://www.cyfrowe.mnw.art.pl/dmuseion/docmetadata?id=15064> (dostęp: 13.06.2020 r.)

<http://cyfrowe.mnw.art.pl/dmuseion/docmetadata?id=16083> (dostęp: 13.06.2020 r.)

<https://starakopalnia.pl/walbrzyska-galeria-rzezby-plenerowej-starej-kopalni/>
(dostęp: 13.06.2020 r.)